

SOCIOLOŠKI VIDIKI ŽIVLJENJA IN OBČUTKOV OGROŽENOSTI V RURALNIH IN URBANIH SKUPNOSTIH V SLOVENIJI

ALEŠ BUČAR RUČMAN

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: ales.bucar@fvv.uni-mb.si

Povzetek Avtor postavi teoretično izhodišče in konceptualizacijo ruralnega in urbanega družbenega življenja izpelje iz tez klasičnih avtorjev (Marx, Tönnies, Durkheim, Polany, Weber). V poglavju se osredotoča na vprašanje pojmovanja in razumevanja ruralnosti, temeljne značilnosti skupnostnega življenja v slovenskih ruralnih in urbanih skupnostih ter na iskanje razlik med ruralnimi, suburbanimi in urbanih območji. S pomočjo sekundarne analize podatkov raziskave Varnost v lokalnih skupnostih (2017) in Slovensko javno mnenje 2016/1 (Kurdija et al., 2016) prikazuje in razlaga razlike o zaznavanju varnostnih groženj med ruralnimi in urbanih skupnostmi v Sloveniji. Zaključuje, da je mogoče opaziti demografske razlike (vera, stopnja izobrazbe, narodnost itd.) in tudi razlike v razumevanju življenja v skupnosti. Ob koncu se avtor dotakne tudi prednosti in slabosti ter pomena podeželja ob soočanju z ukrepi za preprečevanje širjenja novega koronavirusa in covid-19.

Ključne besede:

ruralna
sociologija,
skupnost,
ruralna
skupnost,
urbana
skupnost,
varnost

SOCIOLOGICAL PERSPECTIVES ON THE LIFE AND THREAT PERCEPTIONS IN RURAL AND URBAN COMMUNITIES IN SLOVENIA

ALEŠ BUČAR RUČMAN

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
E-mail: ales.bucar@fvv.uni-mb.si

Abstract Author sets the theoretical starting point and derives the conceptualization of rural and urban social life from the theses of classical authors (Marx, Tönnies, Durkheim, Polany, Weber). Author focuses on the understanding of rurality, presents the basic characteristics of community life in Slovenian rural and urban communities and searches for differences between rural, suburban and urban areas. With the help of secondary data analysis, research Safety in Local Communities (2017) and Slovenian Public Opinion 2016/1 (Kurdija et al., 2016) author presents and explains the differences in the perception of security threats between rural and urban communities in Slovenia. He concludes that demographic differences (religion, level of education, nationality, etc.) as well as differences in attitudes and perceptions of community life can be observed. At the end, author also brushes up on the pros and cons, and the importance of rural areas when confronted with measures to prevent the spread of the novel coronavirus and Covid-19.

Keywords:

rural
sociology,
community,
rural
community,
urban
community,
safety and
security

»Veš, Watson,« je dejal [Sherlock Holmes], »/.../ Gledaš po pokrajini posejane biše, in si pod vtisom njihove lepote. Jaz jih tudi gledam, a prva misel, ki se mi rodi, je, kako so samotne in kako nekažnovano se v njih dogajajo zločini.« /.../ »Vedno me navdajajo z nekakšno grozo. Prepričan sem, Watson, in moja izkušnja to potrjuje, da najbolj razpita ulica v Londonu nima tako groznega spiska grehov kot ta smehljajoča se, lepa podeželska pokrajina.« /.../ »Razlog za to je očiten. V mestu pritisk javnega mnenja doseže to, kar zakon ne more. Ni tako zloglasne ulice, da ne bi kriki zlorabljenega otroka ali težki udarci pijanca med sosedi ne vzbudili sočutja in ogorčenosti. Poleg tega je pravna služba vedno tako blizu, da jo pritožba lahko spravi na delo; med zločinom in zatožno klopjo je en sam korak. Zdaj pa poglej te samotne biše, vsaka stoji na svojem polju in v njih živijo revni ljudje, ki se ne spoznajo na zakone. Pomisli na dejanja peklenške krutosti, na skrivno pokvarjenost, ki na takih krajih dela zlo leta in leta in za to nihče ne ve ...«

Doyle, 1892/2015: 152: Sherlock Holmes: Pustolovske zgodbe II: Krvave bukve.

1 Uvod

Kdor je nekaj časa živel v večjem mestu in se nato preselil na podeželje (ali obratno), je zagotovo zaznal razlike med obema družbenima okoljema. Takoj lahko opazimo razliko v gostoti prebivalstva,¹ povsem različno stopnjo urbanizacije in jasno drugačen transportni sistem. Poleg vseh vidnih in očitnih razlik, ki izhajajo iz prostorskih in krajevnih značilnosti, pa so prisotne tudi druge pomembne ločnice, ki se kažejo v družbenih stikih, (samo)pripisanih identitetah, drugačnih družbenih vezeh, prevladi različnih oblik solidarnosti ter domnevno drugačnih vrednot, tradicij in oblik družbenega nadzorstva. Uršič (2015) navaja, da naj bi se pomembne distinkcije oziroma življenjski vzorci in orientacije, ki veljajo za posameznike, ki

¹ Med slovenskimi občinami je 81 % redko poseljenih območij in 18 % območij s srednjo gostoto poselitve, medtem ko med gosto poseljena območja spadata le dve največji mestni občini (Ljubljana in Maribor). Naselja so v Sloveniji praviloma majhna (95 % naselij ima manj kot 1.000 prebivalcev, 47 % naselij ima manj kot 100 prebivalcev, 59 naselij pa je brez prebivalcev) (Ministrstvo za okolje in prostor, 2016). Več kot 62 % (1.230.000) prebivalcev Slovenije živi v gravitacijskih zaledjih, ki so od lokalnih urbanih središč oddaljena manj kot 2 kilometra (Uršič, 2014: 39).

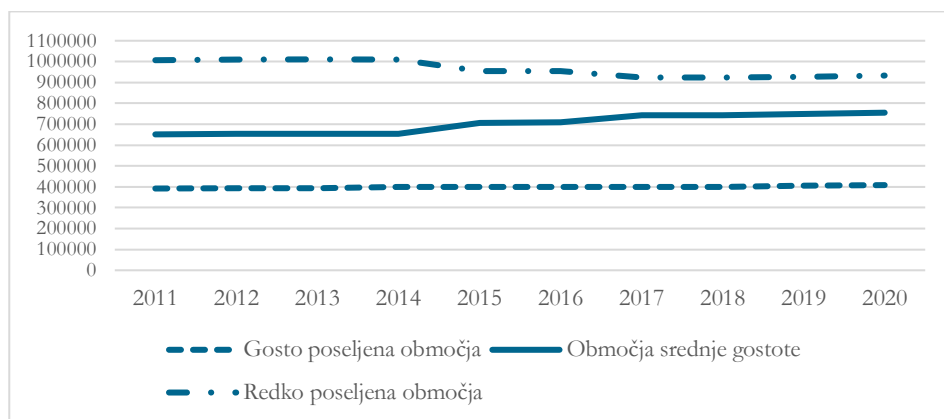
živijo v urbanih, suburbanih in ruralnih območjih, v kontekstu Sloveniji odražali na ravni med večjima mestoma (Ljubljano in Mariborom) in preostalimi okolji v državi.

Eurostatova (2018) tipologija mest in podeželja potrjuje, da je stopnja urbanizacije v Sloveniji v primerjavi z drugimi državami Evropske unije nizka. Glede na tipologijo, ki jo uporablja Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), v Sloveniji ni pretežno urbanih območij, saj 42,4 % ozemlja dosega srednjo raven urbanizacije, 57,6 % ozemlja pa predstavlja ruralno okolje. Druga tipologija kaže, da je mogoče med vsemi regijami v Sloveniji za urbano šteti le osrednjeslovensko regijo. Podrobnejši pregled prebivalstva Slovenije in vrste naselij je razviden iz podatkov Statističnega urada Republike Slovenije, na podlagi katerih smo gosto poseljena območja opredelili kot urbana (mestna) območja, območja s srednjo gostoto poselitve kot suburbana (primestna) območja, redko poseljena območja pa kot ruralna (podeželska) območja (glej tabelo 1). Večina slovenskega prebivalstva (44 %) živi na redko poseljenih (ruralnih) območjih, malce nižji delež prebivalstva živi na (suburbanih) območjih s srednjo gostoto poselitve, medtem ko na gosto poseljenih (urbanih) območjih živi zgolj 19,5 % prebivalcev. Podatki v tabeli 1 razkrivajo tudi bistveno značilnost slovenskega prostora – čeprav v Sloveniji vlada dokaj razširjeno stališče, da mladi zapuščajo podeželje, pa porazdelitev prebivalstva po starostnih skupinah in različnih vrstah naselij kaže precej podobne vzorce. Pregled skozi obdobje zadnjega desetletja nam razkrije tudi trend gibanja prebivalstva v posameznih okoljih. Tako lahko s slike 1 razberemo, da se je število prebivalcev redko poseljenih ruralnih območij po letu 2015 postopoma zmanjšalo za več kot 75.000 prebivalcev, skoraj sočasno pa se je začelo povečevati število prebivalcev suburbanih območij.

Tabela 1: Prebivalstvo Slovenije glede na stopnjo urbanizacije in starost (2020)²

Gosto poseljena območja (urbana območja)	0–14 let	57.026 (2,7 %)
	15–64 let	267.246 (12,8 %)
	65 in več let	83.914 (4,0 %)
	Skupaj (vse starosti)	408.186 (19,5 %)
Območja s srednjo gostoto poselitve (suburbana območja)	0–14 let	116.141 (5,5 %)
	15–64 let	485.939 (23,2 %)
	65 in več let	153.195 (7,3 %)
	Skupaj (vse starosti)	755.275 (36,0 %)
Redko poseljena območja (ruralna območja)	0–14 let	142.635 (6,8 %)
	15–64 let	602.870 (28,8 %)
	65 in več let	186.895 (8,9 %)
	Skupaj (vse starosti)	932.400 (44,5 %)
Skupaj		2.095.861

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2021

Slika 1: Trend gibanja prebivalcev v gosto, srednje in redko poseljenih območjih

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2021

² Statistični urad Republike Slovenije (2017) vodi podroben seznam vseh slovenskih občin, ki so glede na stopnjo urbanizacije razdeljene v tri skupine, in sicer gosto poseljena (urbana) območja, območja s srednjo gostoto poselitve (suburbana) in redko poseljena (ruralna) območja. Za potrebe tega poglavja se s predlagano razdelitvijo občin strinjamo, vendar poudarjamo, da se izraz »urbana območja« uporabljata za večja mesta (z izjemo 11 mestnih občin, izmed katerih sta v skupino urbanih območij vključeni le mestni občini Ljubljana in Maribor, čeprav se izraz »mesto« v tem poglavju uporablja tudi v zvezi z ostalimi 9 občinami), izraz »suburbana območja« se uporablja za manjša mesta in kraje, izraz »ruralna območja« pa označuje vasi, trge, zaselke in posamezne kmetije.

V Sloveniji (in v drugih državah) se ruralnost praviloma razume kot pojav, ki je tesno povezan s kmetovanjem in kmetijstvom. Barbič (2005) pravi, da je kmetijstvo sicer še vedno tipična, vendar ne edina, gospodarska dejavnost ruralnih skupnosti v Sloveniji. V preteklih desetletjih so ruralna in suburbana območja postala vse bolj priljubljen prostor za življenje in delo. Nekatere gospodarske dejavnosti so sicer še vedno vezane na kmetijstvo, vendar se pomen in vloga nekmetijske gospodarske dejavnosti povečujeta. Razmere v Sloveniji tako potrjujejo ugotovitev, do katere sta že pred desetletji prišla Bakker in Winson (1993), ko sta preučevala razmere v Kanadi. Zaključila sta, da številni posamezniki, ki živijo na podeželju, niso kmetje, medtem ko so številni posamezniki, ki živijo na ruralnih in suburbanih območjih, del kmetijsko-živilskega sistema. Če upoštevamo, da so globalizacija, masovna proizvodnja hrane ter boljše, hitrejše in cenejše možnosti prevoza močno vplivale na kmetijske gospodarske dejavnosti in kmetovanje, hitro ugotovimo, da je ideja o ruralnih skupnostih, ki zagotavljajo hrano za odvisne meščane povečini zgolj romantična predstava preteklosti. Kljub nekaterim lokalnim pobudam za pridelavo lokalne hrane in dejstvu, da nekatere trgovske verige prek številnih različic oglasa »100 % slovensko«, »lokalno«, »domače« ta trend tudi izkoriščajo, pa kmetovanje in prehranska samooskrba upadata. Slovenija je tako vse bolj neto uvoznica hrane (Kuhar, 2014). Tudi v Sloveniji smo torej priča temu, da se vloga kmetijstva, ki je tradicionalno prevladovalo na podeželju, postopoma spreminja, saj se podeželje iz območja kmetijske pridelave vse bolj preoblikuje v območje porabe (Cloke, 2006: 18). Še bolj pa je to značilno za suburbana območja. Kljub vsemu ne gre spregledati kulturne specifikke in tradicionalne navezanosti na zemljo in vrtnarjenje. Za slovensko podeželje sta še naprej značilna vrtnarjenje in lastna pridelava hrane, pri čemer je treba razumeti, da ne gre za poklicno in množično gospodarsko dejavnost, ampak predvsem za način življenja, s katerim se zadovoljujejo potrebe družin po kakovostnejši, doma pridelani in cenovno dostopni hrani.

V obdobju po drugi svetovni vojni je prišlo do procesa t. i. deagrariacije slovenske in jugoslovanske družbe, ki je najprej privedel do izseljevanja ljudi s slovenskega podeželja v mesta, nato pa še do priseljevanja ljudi iz drugih jugoslovanskih republik v Slovenijo. S krepitvijo industrije so se v urbanih središčih ustvarjala nova delovna mesta, zaradi česar se je vanje selilo vse več ljudi. Deagrariacija je povzročila rast števila in velikosti mest, hkrati pa je v ruralno okolje vnesla urban način življenja (Čepič, 2005; Rebernik, 2014). Po mnenju Uršiča (2014) pa urbanizacija v Sloveniji ni sledila vzorcu zahodnih industrijsko razvitih držav. Slovenija je namreč namesto

razvoja velikih urbanih in strnjenih naselij prešla v policentrični razvoj z zmerno rastjo urbanega prebivalstva. Rebernik (2005) ugotavlja, da sta policentrični razvoj in razpršenost industrializacije v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja predstavljala osrednji koncept urbanističnega in regionalnega načrtovanja, kar je privedlo do ustvarjanja delovnih mest in vzpostavljanja javnih storitev v manjših mestih in upravnih središčih ter do upočasnitve izseljevanja s podeželja v mesta in obratno. Zato ima Slovenija danes le dve veliki mesti (Ljubljana, Maribor) in več regijskih središč. To se odraža tudi v razvoju in razpršenosti gospodarstva in industrije v manjših mestih (npr. Gorenje, pomemben proizvajalec gospodinjskih aparatov in bele tehnike, ima sedež v Velenju; podjetje Revoz, ki proizvaja vozila Renault, in farmacevtska družba Krka sta v Novem mestu; sedež Kolektor holdinga je v Idriji, kovinskopredelovalno podjetje Impol ima sedež v Slovenski Bistrici, podjetje Talum, ki proizvaja in predeluje aluminij, ima sedež v Kidričevem, v Zrečah je podjetje Unior, ki izdeluje ročno orodje, prodajna veriga Lidl ima v Sloveniji sedež v Komendi itd.).

Slovenija je bila po osamosvojitvi leta 1991 priča hitri posodobitvi avtocestnega omrežja, kar je skupaj z ostalimi dejavniki (npr. visokimi cenami nepremičnin v Ljubljani, razvojem komunikacijskih in informacijskih tehnologij) sprožilo proces suburbanizacije. Ljudje in podjetja so se iz urbanih središč selili v suburbana in ruralna okolja (Rebernik, 2014; Uršič, 2014). Podeželje je postajalo vse bolj priljubljeno prebivališče posameznikov, ki so svoje delovne obveznosti opravljali zunaj teh naselij, in tudi tistih, ki so se tja preselili po upokojitvi (Barbič, 2005). To prehajanje iz mesta v (sub)ruralno okolje za Slovence očitno ne predstavlja večjega izziva, saj so tudi tisti, ki živijo v večjih mestih, identitetno in kulturno še vedno močno povezani s podeželjem. To povezanost je mogoče prepoznati tudi že iz pogleda na slovensko pokrajino, kjer lahko neposredno ob večjih urbanih soseskah največjega urbanega središča v Sloveniji (Ljubljane) najdemo velike kmetijske površine in kmetije (npr. ob koncu Šiške, Bežigrada, Rudnika, Jarš). Mnogi na življenje na podeželju, zlasti v bližini mest, s katerimi so vzpostavljene dobre prometne povezave, gledajo kot na priložnost za doseganje kompromisa med prednostmi življenja v mestu (npr. dostop do več delovnih mest, višje plače, boljša ponudba storitev) in dobrimi platmi ruralnega okolja (npr. življenje v bolj neokrnjeni naravi, pogostejše in tesnejše vezi med ljudmi v skupnosti, manj kriminalitete). Lobnikar, Prislan in Modic (2016) na podlagi svoje raziskave ugotavljajo, da imajo prebivalci ruralnih skupnosti kakovostnejše odnose s policijo. Navajajo tudi, da

anketiranci v ruralnih okoljih načeloma bolje ocenjujejo stopnjo implementacije policijskega dela v skupnosti kot v urbanih okoljih. Prav tako opažajo, da ta ugotovitev sovpada z zaznavanjem kriminalitete in nereda v lokalnem okolju, ki sta pogosteje zaznana med prebivalci urbanih okolij, medtem ko je za urbana okolja značilna šibkejša skupnostna povezanost kot v ruralnih okoljih. Meško, Pirnat, Erčulj in Hacin (2019) k temu dodajajo, da se razlike v zaznavanju medsebojnih odnosov med policisti in prebivalci kažejo le pri policistih, ne pa tudi pri prebivalcih (skupini sta bili anketirani ločeno). Ko se začnejo iz mest v ruralne skupnosti seliti novi prebivalci, s seboj prinesejo ključne prednosti urbanega življenja in pričakovanja, ki pogosto privedejo do preobrazbe skupnosti, v katere so se preselili (Cloke, 2006: 19). Končni rezultat tovrstnih selitev iz mesta – tj. procesa, ki ima po mnenju Rebernika (2014: 76) vse lastnosti in slabosti »razraščanja mest« – je vzpostavitev hibridnega družbenega okolja, v katerem se stare ločnice med ruralnim in urbanim povsem zabrišejo.

Selitvi urbanega prebivalstva na ruralna in suburbana območja je botroval tudi hiter razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije. Razdalje so se namreč zmanjšale, saj lahko danes z ljudmi po vsem svetu precej poceni in v trenutku komuniciramo, informacije pa so prek računalnikov in pametnih telefonov na voljo vsem. Če je podeželje v preteklosti le s težavo sledilo tekočemu dogajanju na svetovni, regionalni in celo državni ravni (npr. ker je bilo težje zagotoviti dostop do najnovejših izdaj časopisov, revij ipd.), pa so se z digitalizacijo odprle nove razsežnosti, ki zagotavljajo večjo enakopravnost prebivalcev ruralnih in urbanih okolij. Digitalizacija poleg tega omogoča, da vse več ljudi dela na daljavo, opravlja poslovno dejavnost neposredno s podeželja in jo obenem oglašuje na globalnem trgu. Cloke (2006: 18–19) v zvezi s tem ugotavlja, da so ruralna območja v zahodnem svetu s kulturnega vidika dejansko urbanizirana in da je ideja ruralnosti v smislu osamljenega otoka, ki ga zaznamujejo kulturne posebnosti in tradicionalizem, preživeta. Čeprav nekateri strokovnjaki opozarjajo na »digitalni razkorak« med podeželjem in mestom (Philip, Cottrill, Farrington, Williams in Ashmore, 2017), so razmere v Sloveniji, zlasti če primerjamo dostop do širokopasovnega interneta, precej spodbudne. V preteklih nekaj letih so namreč različni ponudniki posodobili in nadgradili svoje storitve, zato je dostop do širokopasovnega interneta na voljo tudi gospodinjstvom na podeželju. Poleg tega podatki Statističnega urada Republike Slovenije (2019) kažejo, da delež gospodinjstev z dostopom do interneta ni povezan s stopnjo urbanizacije. Največji delež gospodinjstev z dostopom do interneta je na (suburbanih) območjih s srednjo

gostoto poselitve (88 %), ki jim sledijo gospodinjstva na gosto poseljenih (urbanih) območjih (86,3 %) in gospodinjstva na redko poseljenih (ruralnih) območjih (85,6 %). Kljub prednostim, ki jih prinaša vsesplošna uporaba IKT na podeželju, pa so posamezniki ravno tako izpostavljeni enakim globalnim izzivom in varnostnim grožnjam (Choi, Martins in Bernik, 2018: 752). S širitvijo uporabe IKT se namreč tudi na podeželju povečujejo možnosti za viktimizacijo, ki je posledica večjega obsega kaznivih dejanj, storjenih prek ali z uporabo spleta in mobilnih telefonov.

Glede na to, da se pri uporabi različnih izrazov, s katerimi opisujemo značilnosti ruralnih območij, pogosto srečujemo s pomenskimi odtenki in podtoni (npr. podeželje, ruralno okolje, vas), je treba oblikovati jasno akademsko in teoretično opredelitev pojma ruralnost. Klasična sociologija daje zanimiv – čeprav pogosto napačno razumljen – vpogled v različne oblike in vrste življenja v skupnosti, ki ga lahko uporabimo kot izhodišče za preučevanje razlik in podobnosti med družbenim življenjem v slovenskih urbanih in ruralnih skupnostih (npr. Tönniesovo pojmovanje Gemeinschaft (skupnosti) in Gesellschaft (družbe), Durkheimova razlaga organske in mehanske solidarnosti ter Webrovo razlikovanje med komunalizacijo in agregacijo). V tem poglavju so v nadaljevanju najprej predstavljena raziskovalna vprašanja in metodologija, čemur sledi prikaz teoretičnih okvirov in različnih pojmovanj ruralnosti in ruralnih skupnosti. Nato je podan pregled značilnosti ruralnih skupnosti v Sloveniji s poudarkom na zaznavanju varnosti, kriminalitete in strahu pred kriminaliteto v različnih kategorijah (urbanih, suburbanih, ruralnih) lokalnih skupnosti v Sloveniji.

2 Raziskovalna vprašanja in metodologija

V tem poglavju skušamo poiskati odgovore na naslednja raziskovalna vprašanja: kako lahko s sociološkega vidika pojmujeemo, razumemo in pojasnimo ruralnost? Katere so temeljne značilnosti skupnega življenja in solidarnosti v slovenskih ruralnih skupnostih in kakšne razlike razkriva primerjava med ruralnimi, suburbanimi in urbanih območji? Katere so najpogostejše grožnje varnosti, ki jih zaznavajo prebivalci ruralnih skupnosti? Ali med ruralnimi, suburbanimi in urbanih območji prihaja do razlik v zaznavanju dejavnikov ogrožanja varnosti?

Pri iskanju odgovorov na ta vprašanja se opiramo na izčrpen pregled literature in sekundarno analizo že zbranih podatkov (za podroben opis metodologije in njene uporabe v kriminoloških raziskavah glej Hagan, 2003). V ta namen smo uporabili nize podatkov, zbranih v raziskavi Varnost v lokalnih skupnostih (2017), ki jo je izvedla Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru,³ in raziskave Slovensko javno mnenje 2016/1 (Kurdija et al., 2016), ki sta jo opravila Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij Univerze v Ljubljani ter Center za proučevanje organizacij in človeških virov Univerze v Ljubljani.

Terenska raziskava Varnost v lokalnih skupnostih je potekala od aprila do julija 2017 na reprezentativnem vzorcu polnoletnih prebivalcev 24 občin. Realizirani vzorec je na koncu sestavljalo 1.266 izpolnjenih anketnih vprašalnikov. Raziskava Slovensko javno mnenje 2016/1 se je izvajala med aprilom in junijem 2016, podatki pa so se ravno tako zbirali z anketiranjem polnoletnih prebivalcev v 150 izbranih krajevnih okoljih v Sloveniji. V realiziranem vzorcu je sodelovalo 1.070 anketirancev (Kurdija et al., 2016).

V obeh raziskavah smo pozorno analizirali podatke, povezane z zastavljenimi raziskovalnimi vprašanji, in jih primerjali z opisom, ki so ga anketiranci sami podali glede kraja, v katerem živijo. Podatke, zbrane v zvezi s krajem prebivanja, smo nato razdelili v tri skupine: 1) v raziskavi Varnost v lokalnih skupnostih (2017) smo odgovore na vprašanje »Velikost naselja, kjer živite?« združili v skupine urbana naselja (odgovor »večje mesto/mestna občina«), suburbana naselja (odgovor »suburbano naselje ali manjše mesto«) in ruralna naselja (združena odgovora »strnjeno vaško naselje (vas, kraj, trg) s šolo, pošto, trgovino« in »hiša na samem, zaselek ali manjša vas (oddaljena od pošte, šole, trgovine)«); 2) v raziskavi Slovensko javno mnenje 2016/1 pa smo odgovore na vprašanje »Kako bi opisali kraj, v katerem živite? Ali je to ...« združili v tri kategorije, in sicer urbano naselje (odgovora »veliko mesto« in »obrobje velikega mesta«), suburbano naselje (odgovor »manjše mesto«) in ruralno naselje (odgovora »podeželski kraj, vas« in »osamljena kmetija oziroma hiša na podeželju«).

³ Avtor tega poglavja je kot raziskovalec dejavno sodeloval v raziskovalnem projektu Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru »Varnost v lokalnih skupnostih« (P5-0397, 2015–2018, ki ga je financirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije).

3 Sociološko razumevanje in pojmovanje ruralnosti

Če želimo ruralnost preučevati skozi prizmo socioloških teorij, ugotovimo, da lahko pri obravnavi ruralnih skupnosti in njihove vloge v sodobnih družbah uberemo več različnih – nasprotujočih si – poti (Barbič, 2014: 332–341). Morda lahko to popotovanje začnemo z obravnavo kritične marksistične perspektive in se osredotočimo na vlogo podeželja v kapitalistični produkciji. S tem se neizogibno odpirajo vprašanja proizvodnje in distribucije blaga, blagovne menjave na globalnih kapitalističnih trgih in vloge podeželja kot pomembne (biopolitične) zibelke moči, ki svojo moč črpa iz dveh izjemno pomembnih virov (kapitalov), in sicer obdelovalne zemlje in ljudi (t. i. delovne sile).⁴ Če sledimo Marxovi (1867/2012) razlagi, lahko zemljo razumemo kot kapital, ki ga je mogoče na eni strani opredeliti kot produkcijsko sredstvo (tega Marx imenuje konstantni kapital), na drugi strani pa kot blago, s katerim se lahko trguje. Drugonavedena opredelitev v bistvu odpira dodaten pogled na (zlo)rabo moči ter na določena dejanja in ravnanja nosilcev moči, ki so sicer zakonita, a pravno in etično sporna. V Sloveniji je bilo kar nekaj predstavnikov lokalnih oblasti v mestnih in vaških občinah vpletenih v različne sumljive posle ter preprodajo nepremičnin in zemljišč (npr. nakup kmetijskih zemljišč po razmeroma nizki ceni, katerih namembnost se je nato v občinskih prostorskih načrtih spremenila iz kmetijskega v stavbno zemljišče, ta pa so bila na koncu za precejšen dobiček prodana vlagateljem). Druga vrsta kapitala (variabilni kapital), ki izvira s podeželja, pa je »delovna moč« (delovna sila). Marx je seveda razumel, da delo samo po sebi ni blago, ampak je neločljivo povezano z nosilcem te delovne sile (sposobnosti za delo). Trdil je, da to, s čimer se lastnik kapitala na trgu neposredno sooči, ni delo, ampak delavec, ki mu prodaja svojo delovno silo (Marx, 1867/2012: 441). Osnovni element tega zgodovinskega obdobja, povezanega z vzponom kapitalizma, so bili osebno svobodni mezdni delavci, v tem nasilnem procesu pa je podeželje odigralo ključno vlogo. Marx (1876/2012: 587, 603) je to obdobje prepričljivo opisal z naslednjimi besedami:

»... momenti, ki velike človeške množice nenadoma in nasilno odtrgajo od njihovih subsistenčnih sredstev in jih vržejo na trg dela kot izobčene proletarce. Podlaga celotnega procesa je, da podeželski producent, kmet, ekspropriiran zemlje. /.../ Tako so kmečko prebivalstvo, ki so

⁴ Polanyi (1944/2001) je trdil, da so delo, zemlja in denar temeljni elementi industrije, ki jih je treba ravno tako organizirati v trge, ti pa dejansko predstavljajo bistven del ekonomskega (kapitalističnega) sistema.

ga nasilno ekspropriirali zemlje, ga pregnali in iz njega naredili potepuhe, groteskno teroristični zakoni z bičanjem, žigosanjem in mučenjem prisilili k disciplini, nujni za sitem mezdnega dela.«

Kmetje na podeželju so torej na silo postali nov pomemben element kapitalistične produkcije in nova skupina izkoriščanih proletarcev. Med raziskovalci, ki so preučevali podobne razdiralne vzorce in viktimizacijo kmečkega stanu, je treba opozoriti zlasti na Polanyija (1994/2001) in njegove ugotovitve glede preobrazbe kmečkih fevdalnih skupnosti v tržno-kapitalistične družbe. Za razliko od Marxa (1867/2012), ki je menil, da so največji družbeni problemi posledica kapitalističnega izkoriščanja, je Polanyi (1994/2001) zagovarjal stališče, da ti problemi nastajajo zaradi t. i. poblagovljenja odnosov (Selwyn in Miyamura, 2014). Trdil je, da so trpljenje velikih množic v Angliji, razčlovečenje ljudi na podeželju in njihovo izseljevanje v revne četrti industrijskih mest (Polanyi, 1944/2001: 41) posledica vzpostavitve tržnega gospodarstva. Po njegovem mnenju so zato vse transakcije postale denarne, kar je pomenilo, da je bilo treba v vsak vidik družbenega življenja vnesti menjalno sredstvo; strojna proizvodnja v tržni družbi namreč ne zahteva nič manjše preobrazbe, kakršna se zahteva v primeru poblagovljenja naravnega in človeškega bistva družbe.

Te ugotovitve, ki dajejo pomemben uvid v razumevanje podeželja, se na prvi pogled sicer zdijo preživete, vendar natančnejša analiza kaže precej drugačno sliko. Ruralne regije so še vedno neločljivo povezane s kapitalistično produkcijo. Čeprav so nekatere od opisanih okoliščin danes drugačne in manj očitne, kot so bile v preteklosti, ljudje v iskanju možnosti za zaposlitev zapuščajo podeželje in se selijo v mesta. Tovrstne selitve še vedno potekajo, čeprav ne v tolikšnem obsegu kot v preteklosti in ne izključno s slovenskega podeželja, ampak tudi iz gospodarsko opustošenih ruralnih območij v širši regiji (npr. iz Bosne in Hercegovine, Srbije, Severne Makedonije). Ljudje so se zaradi velikih razlik v gospodarski razvitosti, visoke stopnje brezposelnosti in odsotnosti vsakršnih možnosti za boljšo prihodnost dobesedno prisiljeni izseljevati. Delavci, ki so bili v številnih primerih državljani iste države, katere del je bila nekoč tudi Slovenija (tj. Socialistične federativne republike Jugoslavije), so danes pravnoformalno priseljenci iz tretjih držav in morajo kot taki izpolnjevati posebne pogoje za vstop na trg delovne sile (npr. pogoj, da so bili pred tem eno ali dve leti neprekinjeno zaposleni pri istem delodajalcu). Slovenski lokalni kapitalisti so tako dobili rezervno armado delavcev, katerih ekstremno izkoriščanje

je bilo (in je še vedno) formalno in pravno mogoče zaradi zakonodaje in dvostranskih sporazumov, sklenjenih med Slovenijo in ostalimi državami, ter zaradi nemoči državnih organov, da bi ustrezno uredili in sankcionirali kršenje pravic delavcev (Bučar Ručman, 2014; Kanduč in Bučar Ručman, 2016). Kritična analiza vloge, ki jo je odigralo podeželje, je tudi priložnost za uporabo številnih drugih pristopov. S tega vidika je pomembno vprašanje pomena in posledic samozadostnega kmetovanja v družinah, katerih člani so sicer polno zaposleni. Takšno prakso je morda res mogoče razumeti kot strategijo preživetja in način za zmanjšanje življenjskih stroškov, vendar lahko nanjo gledamo tudi kot na sistem kreditiranja in subvencioniranja kapitalistične produkcije. Takšna pridelava virov, potrebnih za preživetje, namreč zahteva vložek v obliki dodatnega dela in razpoložljivost ustreznega zemljišča. Kdor torej nima niti najmanjšega koščka obdelovalne zemlje (npr. t. i. urbani reveži) ali ne more opravljati dodatnega dela (npr. bolni, invalidi, starejši), je zaradi nelojalne konkurence nemudoma v slabšem položaju. Zaradi »strategije preživetja na podeželju« se tako zmanjšujejo možnosti za postavitev odločnejših zahtev po zvišanju plač ali (vsaj) ohranitev enakih plač.

Značilnosti ruralnih in urbanih skupnosti lahko pojasnimo tudi s sklicevanjem na druge sociološke teorije. Bakker in Winson (1993) navajata, da Ferdinand Tönnies po mnenju številnih ruralnih sociologov velja za avtorja razlikovanja med ruralno skupnostjo in urbano družbo. Tönnies (1887/2001) se v predgovoru k svoji knjigi »Skupnost in družba« (nem. *Gemeinschaft und Gesellschaft*) nedvomno pokloni Marxovemu delu, ko zapiše, da obstajata dva idealna tipa družbenih organizacij oziroma skupin, in sicer *Gemeinschaft* (skupnost) in *Gesellschaft* (družba). *Gemeinschaft* opredeljuje ideja, da v njenem prvotnem oziroma naravnem stanju združuje zaključeno celoto vseh človeških hotenj in prizadevanj ali t. i. skupne volje (Tönnies, 1887/2001: 22) in da ljudi pri tem vodita želja po neposrednem sodelovanju in iskanju konsenza. Združevanje in sodelovanje v takšni družbeni organizaciji je povečini naravno in spontano, saj temelji na *Wesenwille* (naravni volji). Obsega (le) nekatere elemente mišljenja in v glavnem izvira iz tradicije, mnenj, občutkov, nagonov in hotenj. Na drugi strani pa naj bi *Gesellschaft* določala *Kürwille* ali *Willkür* (racionalna volja), tj. abstraktna in nenaravna »volja«, ki predstavlja zgolj del procesa razmišljanja (Tönnies, 1887/2001: 98). V tej obliki skupnega življenja ljudje složno živijo drug ob drugem, vendar v bistvu niso povezani, marveč ločeni (Tönnies, 1887/2001: 52). Takšna družba obstaja na velikih, urbaniziranih območjih, kjer

imajo posamezniki čim manj neposrednih stikov in gojijo posebej neosebne odnose, ki temeljijo na preračunljivosti in iskanju osebnih koristi.

Tönnies je prepričan, da se *Gemeinschaft* iz skupnosti krvi (družine ali sorodstva) razvije v skupnost kraja oziroma prostora (kjer ljudje živijo blizu drug drugega), v nadaljevanju pa v skupnost duha (v kateri ljudje sodelujejo v prizadevanjih za doseganje skupnega cilja). Za potrebe pričujoče analize je najpomembnejša druga oblika skupnosti, in sicer prostorska skupnost. Tönnies (1887/2001: 28) trdi, da so seska predstavlja popoln zgled tovrstne skupnosti in jo opiše s temi besedami:

»Soseska je splošna značilnost skupnega življenja na vasi. Bližina prebivališč, skupna polja, celo način, kako so posesti razporejena druga od drugi, vodijo ljudi v medsebojna srečanja in jih pripravijo, da se navadijo drug na drugega in razvijejo intimna poznanstva. /.../ čeprav je osnovno pogojeno s skupnim življenjem, lahko takšna skupnost obstaja celo ko so ljudje odsotni iz soseke, vendar je to težje kot pri sorodstvenih vezeh; ohranjano mora biti preko določenih navad, ki določajo skupno druženje in običaje, ki se jih razume kot svete.«

Do podobnih ugotovitev je prišel tudi Durkheim (1893/1984). Na podlagi poglobljene analize družbene solidarnosti je sklenil, da ne obstaja le ena splošna oblika solidarnosti, ampak da je tip solidarnosti, ki prevlada, odvisen od družbenih vezi in drugih značilnosti posamezne družbe. V preprostejših družbah je solidarnost odvisna od podobnosti med pripadniki te družbe. Vezi med njimi tako temeljijo na podobnih prepričanjih, vrednotah in odnosu do sveta. V teh razmeroma homogenih družbah, v katerih ni skorajda nikakršne narodnostne, verske, kulturne, jezikovne, izobrazbene, poklicne ipd. raznolikosti med ljudmi, je povezanost med njimi posledica neposredne vzajemne pomoči, podpore in nekakšne soodvisnosti. Posameznik je v družbenem življenju predvsem član kolektiva, v katerem svojo individualnost in (morebitno) drugačnost podreja potrebam kolektivne zavesti. V takšnih družbah se vzpostavi moralni konsenz, ki je osnovna lastnost pojma, ki ga Durkheim imenuje mehanska solidarnost. Zaradi spreminjanja načinov proizvodnje, modernizacije, večje heterogenosti, pluralnosti, napredka na področju izobraževanja, tehničnih in tehnoloških inovacij ter postopnega vzpostavljanja vse bolj zapletenih družb (kar je najbolj očitno v visoko urbaniziranih okoljih ali državah) pa je prevladala druga oblika solidarnosti, in sicer organska solidarnost. Ta ni več odvisna od podobnosti, ampak od sposobnosti usklajevanja specializiranih in diferenciranih

vlog posameznikov. Bistven element takšne družbe pa je delitev dela. Obravnavana tipa solidarnosti se med seboj ne izključujeta, temveč organska solidarnost nadgrajuje mehansko solidarnost in z njo sobiva. Gofman (2014: 48) meni, da je mehanska solidarnost predpogoj za nastanek organske solidarnosti in zanjo značilne družbe. Po mnenju Thijssena (2012: 457) takšna ugotovitev izhaja tudi iz Durkheimovih poznejših del, v katerih razpravlja o tem, da sta obravnavani obliki solidarnosti v razmerju, ki omogoča njuno medsebojno uveljavljanje in krepitev. Thijssen (2012) to stališče dodatno nadgradi s pozivom po opustitvi enosmernega pogleda na prehod iz mehanske v organsko solidarnost in zagovarja »cikličnost« medsebojnega povezovanja med obema vrstama solidarnosti.⁵

Svoj pogled na razlikovanje med obema tipoma družbenih odnosov, ki se opira na Tönniesa in Durkheima, je razvil tudi Weber (1922/2002). Njegovo pojmovanje komunalizacije družbenih odnosov se nanaša na odnose in razmerja, za katere je značilen občutek solidarnosti, ki temelji na emocionalni, afektivni ali tradicionalni navezanosti pripadnika določene družbene skupine. Weber tovrstne družbene odnose poveže s tistimi dolgotrajnimi odnosi in razmerji, ki presegajo zgolj takojšnje doseganje ciljev in prispevajo k vzpostavitvi vezi med člani skupine. Weber (1922/2002: 92) v ta namen navede primere, kot so vojaške enote in šolski razredi, čeprav odločno zagovarja stališče, da je ta pojem namenoma nedorečen in da lahko obsega zelo raznolike skupine pojavov. Komunalnega (tj. skupnostnega oziroma skupinskega) družbenega odnosa ne opredeljujejo ali sestavljajo niti skupne lastnosti ali položaj posameznikov niti njihovi enotni odzivi ali načini ravnanja oziroma delovanja. Tak družbeni odnos nastane le, če posamezniki pri svojem delovanju upoštevajo delovanje drugih in če so usmerjeni v doseganje skupnih interesov (Weber, 1922/2002: 94). Prav to pa je tista prvina, na podlagi katere lahko to klasično sociološko teorijo povežemo s preučevanjem stanja (odnosov) v ruralnih skupnostih. Weber (1922/2002: 91) je opredelil še en pojem, ki je značilen za družbene odnose, in sicer agregacijo družbenih odnosov, ki je po njegovem mnenju posledica uskladitve in uravnoteženja interesov bodisi na podlagi racionalnih vrednostnih sodb bodisi zaradi preračunljivosti. Prav takšni odnosi namreč

⁵ Solidarnost je v glavnem povezana z altruizmom in moralnostjo (Alexander, 2014; Jeffries, 2014), vendar lahko poleg pozitivnih vidikov in posledic (npr. sodelovanje, podpora, izvajanje kompleksnih nalog) povzroči tudi negativne posledice. Lahko namreč vodi v prisilni konformizem članov skupine, kar pa v nadaljevanju privede do ekstremnih primerov žrtvovanja v smislu samomorov, delitev na »naše in vaše«, nečloveško izključevanje in omejevanje določenih skupin (npr. nižjih družbenih slojev ali razredov, žensk, narodnostnih in verskih manjšin, priseljencev, invalidov).

omogočajo, da se cilji (povečini) dosegajo na podlagi racionalnega dogovora in soglasja. Weber trdi, da lahko idealni tip tovrstnih odnosov najdemo v blagovni menjavi na svobodnem trgu, prostovoljnem združevanju posameznikov, ki si prizadevajo za doseganje konkretnih ciljev, in prostovoljnem združevanju, ki temelji na ideoloških vrednotah. Če predpostavljamo, da je prvi tip družbenih odnosov bolj značilen za manjše skupnosti in podeželje, potem drugi tip družbenih odnosov prevlada v heterogenem urbanem okolju, v katerem je treba cilje dosegati v družbenih skupinah, ki jih sestavljajo neznanci. Glede na to, da sta komunalizacija in agregacija družbenih odnosov po Webrovem mnenju skupna veliki večini družbenih odnosov, lahko sklepamo, da gre pravzaprav za dve plati medalje, zlasti če skušamo to razlikovanje upoštevati pri preučevanju ruralnih in urbanih skupnosti. Kot je bilo že navedeno, so danes tudi najmanjša in najbolj oddaljena ruralna območja povezana z informacijskimi tokovi, kapitalističnim trgovom, potrošništvom ipd. Kljub temu predpostavljamo, kar bomo v naslednjem poglavju na podlagi empiričnih podatkov tudi analizirali, da med prebivalci urbanih in ruralnih skupnosti obstajajo nekatere razlike, ki so odvisne od njihovih osnovnih lastnosti, vrednot in stališč.

4 Značilnosti urbanih, suburbanih in ruralnih skupnosti v Sloveniji

Raziskava Slovensko javno mnenje 2016/1 (Kurdija et al., 2016) razkriva posebnosti družbenega življenja in družbenih vezi v ruralnih, suburbanih in urbanih okoljih. Pregled osnovnih demografskih kazalnikov pokaže, da med obravnavanimi okolji obstaja kar nekaj razlik. Seveda pa obstajajo tudi nekatere podobnosti. Na primer, kar zadeva zaposlovanje, je v urbanih okoljih zaposlenih 51,9 % ljudi, medtem ko je v suburbanih in ruralnih okoljih zaposlenih 51,3 % oziroma 48,5 % prebivalcev. V urbanih okoljih je 8,7 % anketirancev, ki niso bili nikdar zaposleni, medtem ko deleža v suburbanih in ruralnih okoljih znašata 5,9 % oziroma 11,2 %. V obravnavanih naseljih pa prihaja do razlik v doseženi stopnji izobrazbe. Večina anketirancev v vseh preučevanih naseljih je zaključila eno izmed oblik srednješolskega izobraževanja (54 % v urbanih, 52,1 % v suburbanih in 56 % v ruralnih okoljih). Delež anketirancev, ki so zaključili zgolj obvezno osnovnošolsko izobraževanje (osnovna šola ali manj), je v ruralnih (19,2 %) in suburbanih okoljih (17 %) višji kot v urbanih okoljih (8,6 %). V preučevanih naseljih prihaja tudi do razlik glede verskega prepričanja anketirancev. V mestih je vernih 55,7 % anketirancev, medtem ko jih je

21,9 % navedlo, da niso verni, 22,4 % anketirancev pa se je opredelilo za prepričane ateiste. Na podeželju je delež vernih anketirancev znašal kar 78,1 %, medtem ko je 12,1 % anketirancev navedel, da niso verni, 9,8 % pa se jih je opredelilo za ateiste. Deleži na suburbanih območjih dosegajo vmesne vrednosti (66,5 % vernih, 16,5 % nevernih, 17 % ateistov). V vseh obravnavanih naseljih prevladujejo pripadniki katoliške verske skupnosti (81,4 % v urbanih, 81,9 % v suburbanih in 95,9 % v ruralnih okoljih), ki jim sledijo pripadniki pravoslavne (8,5 % v urbanih, 11,1 % v suburbanih in 0,9 % v ruralnih okoljih), islamske (7,8 % v urbanih, 4,7 % v suburbanih in 0,6 % v ruralnih okoljih) ter protestantske verske skupnosti (0 % v urbanih, 1,8 % v suburbanih in 1,5 % v ruralnih okoljih). Za Slovence se je opredelilo 95,8 % anketirancev na podeželju, medtem ko sta deleža Slovencev v suburbanih naseljih in v mestih znašala 84,3 % oziroma 87,1 %.

Pomemben kazalnik družbenih razmer in stanja duha v skupnosti je tudi medsebojno zaupanje. Wilkinson in Pickett (2010: 57) menita, da visoka stopnja zaupanja pomeni, da se ljudje počutijo varno, imajo manj skrbi in druge dojemajo kot partnerje, ne pa kot tekmece. Zaupanje je gradnik, brez katerega ni mogoče ustvariti vezi med sosedi, in je zato pomemben element družbene solidarnosti. Podatki iz raziskave Slovensko javno mnenje 2016/1 (Kurdija et al., 2016) kažejo na nekatere razlike v zaupanju med tremi tipi naselij. Anketiranci v urbanih okoljih bolj zaupajo drugim kot anketiranci v suburbanih in ruralnih okoljih. Odgovori, ki so bili na Likertovi lestvici navedeni v razponu od 0 (»treba je biti zelo previden«) do 10 (»večini ljudi lahko zaupamo«), kažejo, da se največji delež zaupanja pojavlja med anketiranci v mestih: 13,9 % anketirancev namreč običajno zaupa večini ljudi (združeni odgovori za vrednosti 8, 9 in 10). Na podeželju delež zaupanja znaša 12,7 %, v suburbanih okoljih pa 10,6 %. S trditvijo, »da je treba biti z ljudmi zelo previden« (združeni odgovori za vrednosti 0, 1 in 2), se strinja 27,1 % anketirancev suburbanih območij, medtem ko ta delež na podeželju znaša 24,5 %, v mestih pa 21,5 %. Zaupanje se med različnimi okolji očitno razlikuje, pri čemer podeželje izstopa kot najbolj nezaupljivo.

V raziskavi Slovensko javno mnenje se za merjenje družbene distance do različnih skupin ljudi že več let uporablja vprašanje, koga anketiranci ne bi želeli imeti za soseda. Rezultati raziskave Slovensko javno mnenje 2016/1 (Kurdija et al., 2016) kažejo, da so nekatere družbene skupine v podobni meri nezaželeni v vseh treh obravnavanih okoljih (npr. narkomani, pijanci, ljudje, ki govorijo drug jezik), čeprav

se pri določenih skupinah pojavljajo znatne razlike med urbanimi, suburbanimi in ruralnimi okolji. Največje razlike se kažejo v zvezi z Romi, begunci, Muslimani, homoseksualci, Judi in ljudmi druge veroizpovedi. Romov si za sosede ne želi 34,2 % prebivalcev urbanih in kar 53,2 % prebivalcev ruralnih okolij. Begunci so nezaželeni pri 24,9 % prebivalcev urbanih in 43,6 % prebivalcev ruralnih okolij. Čeprav razmere v zvezi z epidemijo HIV/AIDS v Sloveniji niso posebej problematične in je okuženih zelo malo posameznikov (Ministrstvo za zdravje, 2019), pa si ljudi s HIV/AIDS za sosede ne želi več kot četrtnina anketirancev v mestih in skoraj tretjina anketirancev na podeželju. Rezultati za ostale skupine so prikazani v tabeli 2, iz katere je razvidno, da so anketiranci na podeželju manj naklonjeni prisotnosti vseh skupin (razen pijancev). Podatki za suburbana območja kažejo, da mnenja anketirancev v zvezi z vsemi skupinami dosegajo vmesne vrednosti.

Tabela 2: Koga si ne bi želeli imeti za soseda? (urbano, suburbano in ruralno okolje)

	Urbano (%)	Suburbano (%)	Ruralno (%)	Slovenija (skupaj) (%)	Razlika urbano/ruralno (%)
Narkomani	73,4	76,9	79,2	77,6	5,8
Pijanci	74,1	71,9	69,5	70,9	-4,6
Romi	34,2	37,9	53,2	46,1	19,0
Begunci	24,9	27,3	43,6	36,3	18,7
Ljudje z AIDS	26,6	30,1	34,3	31,9	7,7
Homoseksualci	19,4	24,0	34,8	29,4	15,4
Muslimani	9,9	9,8	26,2	19,3	16,3
Priseljenci, tuj delavci	12,1	12,6	19,8	16,7	7,7
Judje	7,8	5,9	21,6	15,5	13,8
Ljudje druge rase	10,2	8,9	19,7	15,5	9,5
Ljudje druge veroizpovedi	4,4	6,6	16,7	12,1	12,3
Ljudje, ki govorijo drug jezik	3,9	3,1	7,1	5,6	3,2
Skupaj živeči neporočeni pari	1,5	1,3	2,8	2,2	1,3

Vir: Kurdija et al., 2016

Stališča o tem, kako prihod beguncev vpliva na družbo, in strah, da »bi begunci ogrozili način življenja v Sloveniji«, v vseh treh obravnavanih okoljih ravno tako kažejo na obstoj določenih razlik. Anketiranci v mestih načeloma izkazujejo nižjo stopnjo strahu pred vplivom beguncev – 23,5 % anketirancev je namreč odgovorilo,

da jih je strah (združena odgovora »strah me je« in »zelo me je strah«) – medtem ko je občutek strahu prisoten pri 32,6 % anketirancev v suburbanih in 37,4 % anketirancev v ruralnih okoljih. Po drugi strani pa je 48,5 % anketirancev v urbanih, 47 % v suburbanih in 37,5 % v ruralnih okoljih navedlo, da jih ni strah (združena odgovora »ni me strah« in »sploh me ni strah«) tega vpliva.

Raziskava Varnost v lokalnih skupnostih (2017) daje zanimiv vpogled v posebne značilnosti življenja v skupnosti in solidarnosti, ki ga lahko uporabimo pri ugotavljanju, ali v določenem okolju prevladuje mehanska ali organska solidarnost. Rezultati, predstavljeni v tabeli 3, kažejo, da se dojemanje medsebojne pomoči med prebivalci razlikuje ($\chi^2(8) = 41,18; p < ,05$). Na podežlju se 48 % anketirancev strinja s trditvijo, da si ljudje pomagajo (15,6 % se jih celo popolnoma strinja),⁶ medtem ko se 16,1 % anketirancev s to trditvijo ne strinja. V mestih pa je stanje drugačno: 33,4 % anketirancev se strinja, da si ljudje med seboj pomagajo (le 7,5 % se jih popolnoma strinja), čeprav je kar 29,7 % anketirancev nasprotnega mnenja. Povezanost v soseski izkazuje statistično značilno korelacijo z vrsto naselja ($\chi^2(8) = 90,85; p < ,05$): 41,2 % anketirancev na podežlju namreč ocenjuje, da so ljudje v njihovi soseski tesno povezani, 20,7 % anketirancev pa se s to trditvijo ne strinja. Življenje in vezi med ljudmi na podežlju se očitno razlikujejo, saj se 46,5 % anketirancev ne strinja s trditvijo, da so ljudje v njihovi soseski tesno povezani, medtem ko 21,9 % anketirancev meni drugače in sosesko, v kateri živi, dojema kot tesno povezano. Statistično značilna korelacija se kaže tudi med medsebojnim poznavanjem in vrsto naselja ($\chi^2(8) = 145,69; p < ,05$). V manjših ruralnih skupnostih se sosedje med seboj poznajo pogosteje kot v večjih urbanih naseljih, saj se tem strinja 76,1 % anketirancev na podežlju (od tega se 43,5 % anketirancev celo popolnoma strinja), medtem ko je med anketiranci v mestih takšnih le 44,4 %. Območje, kjer ljudje živijo, pa je povezano tudi z dojemanjem pomoči, za katero lahko zaprosijo sosede ($\chi^2(8) = 78,25; p < ,05$): 64,7 % anketirancev na podežlju je namreč navedlo, da se lahko zanesejo, da jim bodo sosedje pomagali pri vsakodnevnih opravkih, če bi bili bolni (12,4 % anketirancev se s tem ne strinja). Na drugi strani se je s tem strinjalo 42,8 % anketirancev, ki živijo v mestih (medtem ko je nestrinjanje s to trditvijo izrazilo 30,2 % anketirancev). Občutek povezanosti in prepričanje, da prebivalci pri reševanju skupnih problemov stopijo skupaj, je bolj

⁶ Za potrebe te analize so bile vrednosti odgovorov »se strinjam« in »popolnoma se strinjam« združene; enako velja za vrednosti odgovorov »se ne strinjam« in »sploh se ne strinjam«.

značilen za ruralno okolje kot pa za urbana in suburbana območja ($\chi^2 (8) = 70,51$; $p < ,05$), saj se je 53 % anketirancev na podeželju strinjalo, da ljudje pri reševanju problemov po potrebi stopijo skupaj (16,9 % anketirancev se s tem ni strinjalo), medtem ko je ta odgovor izbralo 30,9 % anketirancev v mestih (33,1 % anketirancev pa se ni strinjalo). V Sloveniji je občutek varnosti v vseh treh obravnavanih okoljih visok, čeprav med ruralnimi, suburbanimi in urbanimi območji obstajajo nekatere statistično značilne razlike ($\chi^2 (8) = 80,27$; $p < ,05$). Na podeželju je 82 % anketirancev odgovorilo, da se počutijo varno (46,2 % anketirancev se je popolnoma strinjalo s to trditvijo), le 3,9 % anketirancev pa se s tem ni strinjalo. V mestih se varno počuti 62,6 % anketirancev (23,7 % anketirancev se s tem popolnoma strinja), 10,2 % anketirancev pa se s to trditvijo ni strinjalo; obenem je 73,5 % anketirancev na podeželju in 49,6 % anketirancev v mestih navedlo, da se počutijo varno, ko se ponoči sprehajajo po soseski.

Tabela 3: Značilnosti sobivanja v lokalni skupnosti

	Sploh se ne strinjam (%)	Se strinjam (%)	Niti-niti (%)	Se strinjam (%)	Popolnoma se strinjam (%)
Prebivalci si med seboj pomagajo. ($\chi^2 (8) = 41,18$; $p < ,05$)					
Ruralna	2,8	13,3	35,9	32,4	15,6
Suburbana	5,0	16,9	38,8	29,2	10,0
Urbana	5,1	24,6	36,9	25,9	7,5
Soseska je tesno povezana. ($\chi^2 (8) = 90,85$; $p < ,05$)					
Ruralna	5,9	14,8	38,0	27,1	14,1
Suburbana	10,6	26,1	36,2	21,1	6,0
Urbana	11,9	34,6	31,6	16,0	5,9
Prebivalci po potrebi stopijo skupaj in rešujejo skupne probleme. ($\chi^2 (8) = 70,51$; $p < ,05$)					
Ruralna	3,5	13,4	30,1	33,1	19,9
Suburbana	7,7	16,8	37,7	24,1	13,6
Urbana	9,4	23,7	36,0	23,1	7,8

	Sploh se ne strinjam (%)	Se strinjam (%)	Niti-niti (%)	Se strinjam (%)	Popolnoma se strinjam (%)
Prebivalci se počutijo varno. ($\chi^2(8) = 80,27$; $p < ,05$)					
Ruralna	0,7	3,2	14,2	35,8	46,2
Suburbana	2,3	4,6	21,5	43,4	28,3
Urbana	2,0	8,2	27,2	38,9	23,7

Vir: raziskava Varnost v lokalnih skupnostih, 2017

V raziskavi Varnost v lokalnih skupnostih (2017) so se raziskovalci ukvarjali tudi z občutkom ogroženosti in zaznavanjem ogrožanja varnosti v lokalnih skupnostih. Rezultati, predstavljeni v tabeli 4, prikazujejo podatke o izbranih vrstah morebitnih virov ogrožanja in deleže anketirancev v treh obravnavanih okoljih, ki so izpostavljene dejavnike ocenili kot grožnje varnosti v lokalnem okolju. Kot zanimivost je treba izpostaviti, da so si anketiranci iz vseh treh preučevanih okolij enotni, da največjo grožnjo varnosti predstavlja slabšanje socialnoekonomskih razmer. V tem smislu je 61 % anketirancev iz urbanih, 56 % anketirancev iz suburbanih in 38,3 % anketirancev iz ruralnih skupnosti menilo, da njihovo varnost najbolj ogroža brezposelnost. S tem vidikom so povezana tudi stališča anketirancev, ki navajajo, da varnost v njihovi skupnosti ogroža revščina (s tem se strinja 53,1 % anketirancev v urbanih, 44,5 % anketirancev v suburbanih in 38,3 % anketirancev v ruralnih skupnostih). Kar zadeva ostale oblike vedenja in ravnanja, so anketiranci kot vire ogrožanja varnosti pogosto navajali naslednje pojave: alkoholizem, pijančevanje na javnih mestih, preprodajo drog (zlasti v urbanih in suburbanih okoljih) ter tatvine in vlome. Čeprav so nekateri anketiranci navajali, da si beguncev, priseljencev in tujih delavcev ne želijo za sosede (pri čemer so bili ti občutki nenaklonjenosti najmočnejši na podeželju), pa prebivalci tuje delavce, migrante in begunce le v majhnem obsegu dojemajo kot vir ogrožanja varnosti, čeprav med preučevanimi vrstami naselij obstajajo nekatere statistično značilne razlike. Čeprav se je nestrpnost v okviru raziskave Slovensko javno mnenje 2016/1 v večji meri izrazila na podeželju, pa so bili tokrat prebivalci urbanih okolij tisti, ki so to družbeno skupino pogosteje dojemali kot grožnjo varnosti.

Tabela 4: Zaznavanje motečih pojavov v lokalnih skupnostih⁷

	Ruralna (%)	Suburbana (%)	Urbana (%)	Statistična značilnost (χ^2)
Alkoholizem	35,4	45,0	40,9	$\chi^2 (8) = 17,44$; $p < ,05$
Pijančevanje na javnih mestih	32,9	45,4	49,6	$\chi^2 (8) = 45,06$; $p < ,05$
Preprodaja drog	29,9	41,6	48,2	$\chi^2 (8) = 96,10$; $p < ,05$
Begunci	14,8	12,7	22,6	$\chi^2 (8) = 49,61$; $p < ,05$
Tuji delavci	11,5	11,4	22,6	$\chi^2 (8) = 29,39$; $p < ,05$
Migranti	12,2	12,9	21,7	$\chi^2 (8) = 56,61$; $p < ,05$
Berači ali klateži	10,4	15,0	24,9	$\chi^2 (8) = 103,66$; $p < ,05$
Pripadniki drugih narodnosti ali kultur	14,5	12,3	19,3	$\chi^2 (8) = 70,51$; $p < ,05$
Turisti	8,9	9,2	9,0	$\chi^2 (8) = 4,08$; $p > ,05$
Korupcija	23,8	42,2	53,4	$\chi^2 (8) = 80,28$; $p < ,05$
Gospodarsko nazadovanje	29,7	37,9	46,6	$\chi^2 (8) = 46,32$; $p < ,05$
Brezposelnost	38,3	56,0	61,0	$\chi^2 (8) = 72,18$; $p < ,05$
Revščina	32,2	44,5	53,1	$\chi^2 (8) = 69,49$; $p < ,05$
Nasilje v družini	22,2	32,7	36,2	$\chi^2 (8) = 73,44$; $p < ,05$
Skupine mladostnikov, ki se zbirajo na določenem območju	18,2	26,3	28,0	$\chi^2 (8) = 40,78$; $p < ,05$
Vandalizem	23,0	35,8	42,7	$\chi^2 (8) = 83,25$; $p < ,05$
Nasilje na ulici	12,0	20,7	25,1	$\chi^2 (8) = 94,17$; $p < ,05$
Organizirana kriminaliteta	14,6	20,4	36,0	$\chi^2 (8) = 138,55$; $p < ,05$
Prostitucija	8,4	9,1	14,5	$\chi^2 (8) = 71,30$; $p < ,05$

⁷ V odgovorih so združene vrednosti, ki so ustrezale trditvama »velik problem« in »zelo velik problem«.

	Ruralna (%)	Suburbana (%)	Urbana (%)	Statistična značilnost (χ^2)
Spolni napadi/posilstva	9,5	9,5	15,3	$\chi^2 (8) = 89,15;$ $p < ,05$
Tatvine	32,3	40,5	42,2	$\chi^2 (8) = 38,59;$ $p < ,05$
Ropi	15,9	19,1	24,7	$\chi^2 (8) = 57,43;$ $p < ,05$
Vlomi	29,4	40,8	39,1	$\chi^2 (8) = 35,54;$ $p < ,05$

Vir: raziskava Varnost v lokalnih skupnostih, 2017

5 Razprava in sklep

Empirični podatki kažejo, da med prebivalci slovenskih ruralnih, suburbanih in urbanih območij obstajajo določene razlike. Na eni strani so očitne nekatere demografske razlike, npr. višji delež vernikov na podeželju, višji delež pripadnikov katoliške verske skupnosti med verniki na podeželju, najvišji delež pripadnikov nekatoliških verskih skupnosti v mestih ter višji delež samoopredeljenih Slovencev med prebivalci na podeželju. Poleg različnih demografskih značilnosti pa so bile ugotovljene tudi nekatere razlike v stališčih in zaznavah, povezanih z življenjem v skupnosti. Odgovori na vprašanja o medsebojni pomoči, stališča glede povezanosti v soseski in skupnih prizadevanj za reševanje problemov ter dejstvo, da se ljudje na podeželju praviloma poznajo, kažejo, da v ruralnih skupnostih vladajo tesnejše in močnejše osebne vezi ter večja kohezija. Vendar to ne pomeni, da medsebojne povezanosti v urbanih naseljih ni. Opazimo lahko namreč različne oblike solidarnosti, sodelovanja in odnosov. V ruralnih okoljih gre za obliko solidarnosti, ki se nedvomno bolj sklada z Durkheimovo (1893/1984) razlago mehanske solidarnosti, te skupnosti pa so bliže Tönniesovemu (1887/2001) pojmovanju skupnosti (nem. *Gemeinschaft*). Po drugi strani sta za urbano okolje značilni pluralnost ter višja raven strpnosti do ljudi in zaupanja vanje. Razlike, ki so se pokazale v zvezi z medsebojno pomočjo, stiki in solidarnostjo med posamezniki iz ruralnih in urbanih okolij, je mogoče povzeti z zdravorazumskimi ugotovitvami, do katerih vsako leto pridejo študenti, ko se pogovarjamo, kako bi organizirali prevoz večjega kosa pohištva z drugega dela mesta/kraja/vasi do svojega doma. Skoraj vedno se namreč pojavita dve vrsti odgovorov: študenti iz manjših ruralnih naselij povedo, da bi jim na pomoč priskočili prijatelji ali da bi si pri znancu izposodili večje vozilo; v mestu

živeči študenti pa navajajo, da bi prek spleta poiskali možnosti za najem večjega vozila ali naročili selitveni servis.

Obravnavane razlike je torej mogoče pripisati različnim načinom življenja in raznolikosti odnosov, v katere ljudje vstopamo skozi vsakodnevno interakcijo in socializacijo. V preteklosti so si kmetje pomagali pri težkih in zahtevnih opravilih, danes pa se to odraža tako, da se prebivalci ruralnih skupnosti združujejo ali organizirajo nekatere prireditve (npr. sodelovanje v prostovoljnih gasilskih enotah, lokalnih športnih ali kulturnih društvih). Vendar podatki raziskav jasno kažejo, da imajo tesne družbene vezi in poznanstva tudi drugo plat, saj ljudje v ruralnih okoljih niso pripravljeni sprejeti različnih manjšin, oseb z drugačnim življenjskim slogom ali videzom, ki odstopa od poznanega in prevladujočega. Vključevanje v manjšo skupnost je za nekoga, ki se tja priseli iz druge vasi, kraja ali mesta, precejšen izziv, kar pomeni, da je to še toliko težje za tujce. Čeprav posameznikov, ki »Druge« (begunce, migrante, tuje delavce in pripadnike drugih narodnosti ali kultur) dojemajo kot grožnjo varnosti, ni veliko, pa teh skupin ne želijo v svojih soseskah, pri čemer to običajno utemljujejo z razmišljanjem: »V ničemer si nisva podobna in nisem pripravljen sprejeti nikogar novega, drugačnega ali neznanega. V bistvu zavračam vse, kar bi zmotilo moje dojetje reda.« Tej ugotovitvi delno pritrjuje dejstvo, da je najpogostejši slovenski priimek »Novak« (tj. novinec, prišlelek). Če upoštevamo, da so se priimki v preteklosti uporabljali za podrobnejše opisovanje ljudi, hitro ugotovimo, da je bilo to, da je v skupnost prišel »novinec«, očitno tako pomembno, da je bilo treba vsem članom te družine nemudoma nadeti ustrezno oznako. Tudi danes se številni – zlasti na podeželju – razburjajo nad priseljenci in drugimi prišleki, ki jih ne želijo imeti za sosede.

Čeprav je solidarnost, ki temelji na sodelovanju in medsebojni pomoči, pod precejšnjim pritiskom, njen obstoj pa ogrožajo zlasti neoliberalna družbeno-ekonomska ideologija in na njej temelječe politike, pa ruralne skupnosti v Sloveniji tako ali drugače kljubujejo tem pritiskom (npr. s samozadostnim kmetovanjem in pridelavo hrane za družinske potrebe, izgradnjo in obnovo stanovanjskih hiš s pomočjo prijateljev, sosedov in sorodnikov, medsebojno pomočjo, prireditvami v skupnosti ipd.). Kako pomembno vlogo ima podeželje, je postalo jasno tudi spomladi 2020, ko smo se srečali s pandemijo koronavirusa. Za številne meščane je postala oskrba s svežo hrano ključnega pomena in razvile so se različne mreže in podjetja, ki so ponujala brezstično dostavo na dom. Še več, razlika med redko

poseljenim podeželjem, kjer prevladujejo družinske hiše in urbanimi, zlasti blokovskimi naselji, je postala očitna tudi pri občutku varnosti in realni nevarnosti širjenja virusa ter možnosti preživljanja časa, ko smo se morali osamiti in izogibati neposrednih fizičnih stikov. To je bilo bistveno lažje storiti tam, kjer so ljudje lahko stopili na dvorišče, odšli na sprehod v naravo, kot tam, kjer so bili vezani na stanovanja in le na bližnje sprehajalne površine. Ponovno se je pokazal tudi pomen in vloga ruralne samooskrbe s hrano, ki je tistim, ki so ob vzporedni gospodarski krizi ostali brez prihodkov, omogočala osnovno preživetje. S tovrstnimi strategijami preživetja na podeželju je mogoče pojasniti tudi razliko v stopnji zaznavanja socialnoekonomskih dejavnikov (brezposelnost, revščina in gospodarsko nazadovanje) tudi v času pred ukrepi za preprečevanje širjenja koronavirusa kot virov ogrožanja varnosti. Čeprav je ljudi, ki te pojave dojemajo kot grožnjo varnosti, v urbanih okoljih več kot v ruralnih skupnostih, pa ne gre spregledati dejstva, da ti dejavniki vzbujajo zaskrbljenost večine prebivalcev v vseh treh obravnavanih skupnostih.

Literatura

- Alexander, J. C. (2014). Morality as a cultural system: On solidarity civil and uncivil. V V. Jeffries (ur.), *The Palgrave handbook of altruism, morality, and social solidarity: Formulating a field of study* (str. 303–310). New York: Palgrave Macmillan.
- Bakker, J. I. in Winson, A. (1993). Rural sociology. V P. S. Li in B. S. Bolaria (ur.), *Contemporary sociology: Critical perspectives* (str. 500–517). Toronto: Copp Clark Pitman.
- Barbič, A. (2005). *Izzivi in priložnosti podeželja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Barbič, A. (2014). Ruralna sociologija v spoznavanju in spodbujanju razvoja kmetijstva in podeželja v Sloveniji. *Acta agriculturae Slovenica*, 2(103), 331–348.
- Bučar Ručman, A. (2014). *Migracije in kriminaliteta: Pogled čez meje stereotipov in predsodkov*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Choi, S., Martins, J. T. in Bernik, I. (2018). Information security: Listening to the perspective of organisational insiders. *Journal of information science*, 44(6), 752–767.
- Cloke, P. (2006). Conceptualizing rurality. V P. Cloke, T. Marsden in P. Mooney (ur.), *Handbook of rural studies* (str. 18–28). London: Sage.
- Čepič, Z. (2005). V znamenju socialističnega samoupravljanja 1971–1980: Demografske in socialne spremembe. V J. Fisher, Ž. Lazarevič, E. Dolenc, J. Perovšek, B. Godeša, Z. Čepič in A. Gabrič (ur.), *Slovenska novejša zgodovina 2: Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije* (str. 1127–1139). Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino.
- Doyle, A. C. (1892/2015). *Sherlock Holmes: Pustolovske zgodbe II*. Ljubljana: Karantanija.
- Durkheim, E. (1893/1984). *The division of labor in society*. New York: Free Press.
- Eurostat. (2018). *Archive: Urban-rural typology*. Pridobljeno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:Urban-rural_typology
- Gofman, A. (2014). Durkheim's theory of social solidarity and social rules. V V. Jeffries (ur.), *The Palgrave handbook of altruism, morality, and social solidarity: Formulating a field of study* (str. 45–69). New York: Palgrave Macmillan.
- Hagan, F. E. (2003). *Research methods in criminal justice and criminology* (6th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

- Jeffries, V. (2014). Altruism, morality, and social solidarity as a field of study. V V. Jeffries (ur.), *The Palgrave handbook of altruism, morality, and social solidarity: Formulating a field of study* (str. 3–20). New York: Palgrave Macmillan.
- Kanduč, Z. in Bučar Ručman, A. (2016). Razredna vojna, delo in migracije: Primer delavcev migrantov v Sloveniji. *Dve domovini: Razprave o izseljenstvu*, 43(1), 77–89.
- Kuhar, A. (2014). Competitiveness of Slovenian agro-food sector. *Review on Agriculture and Rural Development*, 3(1), 5–11.
- Kurdija, S., Hafner-Fink, M., Malnar, B., Podnar, K., Toš, N., Uhan, S. et al. (2016). *Slovensko javno mnenje 2016/1: Raziskava o odnosu delo-družina, stališča Slovencev o družinski problematiki in potrebah družin, stališča o izbranih vidikih zdravja in zdravstva, ogledalo javnega mnenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Arhiv družboslovnih podatkov.
- Lobnikar, B., Prislán, K. in Modic, M. (2016). Merjenje uspešnosti implementacije policijskega dela v skupnosti v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(2), 89–110.
- Marx, K. (1867/2015). *Kapital: Kritika politične ekonomije. Zvezek 1, Knjiga 1: Producerski proces kapitala*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Meško, G., Pirnat, U., Erčulj, V. I. in Hacin, R. (2019). Analiza kakovosti odnosov med policisti in prebivalci v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(2), 176–195.
- Ministrstvo za okolje in prostor. (2016). *Nacionalno poročilo o urbanem razvoju – habitat III*. Pridobljeno na http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/porocilo_urbani_ra_zvoj_HabitatIII.pdf
- Ministrstvo za zdravje. (2019). *HIV/AIDS*. Pridobljeno na http://www.mz.gov.si/en/areas_of_work/public_health/control_of_communicable_disease_s/hiv_aids/
- Philip, L., Cottrill, C., Farrington, J., Williams, F. in Ashmore, F. (2017). The digital divide: Patterns, policy and scenarios for connecting the 'final few' in rural communities across Great Britain. *Journal of Rural Studies*, 54(6), 386–398.
- Polanyi, K. (1944/2001). *The great transformation: The political and economic origins of our time* (2nd ed.). Boston: Beacon Press.
- Rebernik, D. (2005). Urbanisation trends and processes of population change in the Ljubljana Urban Region in the 1990s. *Geographica Polonica*, 78(1), 67–78.
- Rebernik, D. (2014). Population and spatial development of settlements in Ljubljana urban region after 2002. *Dela – Oddelek za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani*, 42, 75–93.
- Selwyn, B. in Miyamura, S. (2014). Class struggle or embedded markets? Marx, Polanyi and the meanings and possibilities of social transformation. *New Political Economy*, 19(5), 639–661.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2017). *Stopnja urbanizacije, občine, Slovenija, 2017*. Pridobljeno na <https://www.stat.si/dokument/9487/Codelist%20of%20municipalities%20according%20to%20the%20degree%20of%20urbanisation%202017.xlsx>
- Statistični urad Republike Slovenije. (2019). *Obseg opremljenosti gospodinjstev z informacijsko-komunikacijsko opremo, po stopnji urbanizacije območja, v katerem gospodinjstva živijo, Slovenija, večletno*. Pridobljeno na https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/en/20_Ekonomsko/20_Ekonomsko__23_29_informacijska_druzba__10_IKT_gospodinjstva__02_29739_opremljenost_IKT/2973902S.px/
- Statistični urad Republike Slovenije. (2021). *Prebivalstvo – izbrani kazalniki po stopnji urbanizacije, Slovenija, letno*. Pridobljeno na <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C1015S.px>
- Thijssen, P. (2012). From mechanical to organic solidarity, and back: With Honneth beyond Durkheim. *European Journal of Social Theory*, 15(4), 454–470.
- Tönnies, F. (1887/2001). *Community and civil society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uršič, M. (2014). Urbanisation history of Slovenia in the context of Eastern and South-Eastern European countries. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*, 1(1), 38–47.
- Uršič, M. (2015). Skriti pridih podeželja? Razrednost in »urbanost« v primeru Ljubljane in Maribora. *Teorija in praksa*, 52(1–2), 236–252.
- Weber, M. (1922/2002). *Basic concepts in sociology*. New York: Kensington.
- Wilkinson, R. in Pickett, K. (2010). *The spirit level: Why equality is better for everyone*. London: Penguin.